

מראי מקומות - ראש השנה

כ.א.

שאינו נאמן כנגד רוב. וכיון שרוב השנים אלול חסה, אין עד אחד נאמן להעיד כנגד הרוב [ואף שעד אחד נאמן לברר כנגד רוב, כתב בהערות להגרי"ש, שזהו דוקא ברובא דאיתא קמן, אבל ברובא דליתא קמן יתכן שאינו נאמן]. ומה שמבואר בגמרא שאם היה שומע מפי בית דין מקודש היו מאמינים לו, לא היה אלא חומרא בעלמא, אבל מדינא אינו נאמן כנגד הרוב. ועיין עוד במנחת חנוך (ד', ה') שהאריך בביאור הסוגיא.

ה. לוי אקלע לבבל

נחלקו הראשונים כיצד היה הדין אילו היה עולא בא קודם יום הכיפורים. הרשב"א כתב שלא הוצרכו להתענות ביום הכיפורים של ארץ ישראל הוא מכיון שכבר התענו ביום עשירי שלהם, שהיו יכולים לסמוך על חשבונם, אבל אם בא קודם, ודאי היו צריכין להיות כפופין ליום הכיפורים של ארץ ישראל דוקא. אבל הריטב"א כתב שלא הוצרכו לשמוע ללוי משום שתקנו חז"ל שלא לשמוע ממי שלא שמע מפי בית דין מקודש, ואם כן אף אם היה בא קודם לא היו צריכים לשמוע לו.

ה. גזירה ניסן אטו תשרי

מכאן דייק הטורי אבן, שהיו שולחים שלוחים גם לחודש ניסן, והקשה, שהרי אפילו אם היו השלוחים מגיעים לשם קודם פסח, יהיו צריכים לעשות שני ימים של פסח, גזירה אטו תשרי. וכתב, שעדיין יש נפקא מינה בגדר אותו יום שני, שאם אינו יום טוב אלא משום גזירה, יכולים להקל לקבור מת על ידי ישראל וליקח רפואות, אבל אם צריכים לעשות יום שני משום ספק דאורייתא אין להקל באלו.

ו. גזירה ניסן אטו תשרי

הקשה הטורי אבן, שאם כן מדוע לא הצריכו בכל מקום לעשות שני ימים טובים בכל הימים טובים, גזירה אטו ראש השנה, שהרי בכל מקומות עושים ראש השנה שני ימים, וכתב שיש ליישב בדוחק.

ז. רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי יומי

יש לעיין, מדוע לא היו מחוייבים לישב בתענית שני ימים, והלא היה זה ספק דאורייתא. ובאור זרוע (הל' יום הכפורים, סוף ס' רפ"א) כתב שאין לעשות כן משום סכנה, והביא שכן הוא בירושלמי (חלה פ"א ה"א), שהיה מי שהחמיר לעשות כן, ומת.

ח. רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא

וכו' זימנא חדא אשתכח כוותיה

כתב הפתח עינים שמכאן למד הרמב"ם (קדה"ח פ"ה ה"ג) שעד ימי אביי ורבא (ועד בכלל) היו סומכים בבבל על הקביעות שבארץ ישראל שהיה על פי הראיה.

א. תרי ירחי חסירי קלא אית להו

פירש רש"י, שטבת חסר לעולם כסדר הלבנה, ואם חיסרו גם לשבט, היה לזה קול. ובמרכבת המשנה (קדה"ח פ"ג הט"ו) הקשה, מנין פשוט לרש"י שטבת ותמוז לעולם חסרים, ועיין שם שביאר הסוגיא באריכות על פי שיטת הרמב"ם.

ב. לוי אקלע לבבל וכו'

הקשו התוספות, כיצד הניחם לאכול, הלא יש כאן ודאי איסור כרת דאורייתא. ותיצו, שכיון שדורשין 'אשר תקראו אותם מקראי קודש' בין בזמנן בין שלא בזמנן, אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין וכו' אין חשש. ולכאורה דברי התוספות תמוהים, שהרי לבית דין של ארץ ישראל לא היתה כאן שום טעות, ומה לי שבית דין של בבל טעו, הרי אין לחשבונם שום תוקף, ומדוע זה שייך ל'אתם אפילו מזידין' וכו'.

ובאחרונים נתבאר בזה שני מהלכים: א. הטורי אבן והחזון איש (או"ח ק"ל, ג) הבינו בדברי התוספות, שכיון שהבית דין בחוץ לארץ קבעו ראש חודש זה על פי החשבון, גם זה בכלל 'אתם אפילו מזידין' וכו'. אולם אילו העיד לוי ששמע או ידע מפי מי שראה שנתקדש החדש ביום ל"א, כיון שנגררים הם אחר בני ארץ ישראל, אין טעותם עומד, וחייבין להתענות ביום של ארץ ישראל. והטורי אבן תמה על כך, כי יתכן שכל אחד יעשה המועדות כפי דעתו, ויעשו ישראל אגודות אגודות. והחזון איש הקשה עוד, שאם אין כח לקביעות שעושים בחוץ לארץ, אם כן לא שייך לומר בזה 'אתם אפילו שוגגין' וכו'.

ב. בהערות להגרי"ש ביאר בשם האחרונים, שכוונת התוספות היא, שהבית דין שבארץ ישראל צריכים לדאוג דאגת הכלל, והיו קובעים שני זמנים, אחד לבני ארץ ישראל, שיכולים לקדש על פי הראיה, ואחד לבני חוץ לארץ, מקום שאין שלוחים מגיעים, שיהיה להם קידוש על פי החשבון, ולכן קבעו להם ללכת אחר הרוב, ומועיל מכח 'אתם אפילו מזידין' עד שידעו אחרת.

ג. לוי אקלע לבבל וכו'

הבעל המאור ביאר את כל הסוגיא באופן אחר שלא כרש"י ותוספות, שעולא יצא מארץ ישראל באמצע חודש אלול, והיו בית דין נמלכין לעבר את החודש, ולכן לא רצה להעיד עדות שלימה, מחשש שמא חזרו בהן. ומה שאמר לא שמעתי מפי בית דין מקודש, לשון המשנה נקט, אבל באמת לא שמע כלל שעבירו. וכתב, שאם היה שם בשעה שעברוה, מה לי אם שמע מפי בית דין מקודש או לא, ולמה גמגם בעדותו.

והטורי אבן כתב, שבאמת לא היה ללוי נאמנות לומר שעברוה אלול, שהר עד אחד אינו נאמן כנגד חזקה, וכיון שרובא וחזקה רובא עדיף, אם אינו נאמן כנגד חזקה, כל שכן